УДК: 911.3:338.483(477.85)

Іванунік В.О.

ІНТЕГРАЛЬНА ОЦІНКА АТРАКТИВНОСТІ РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНИХ РЕСУРСІВ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)

В статті подана інтегральна оцінка атрактивності рекреаційно-туристичних ресурсів Чернівецької області за новою розробленою методикою. Оцінка інтегральної атрактивності – складається з окремих оцінок атрактивності природних, історико-культурних, соціально-економічних рекреаційно-туристичних ресурсів, а також з врахуванням коефіцієнта екологічної стабільності та факторів привабливості окремих видів ресурсів.

Ключові слова: рекреаційно-туристичні ресурси, рекреаційно-туристична атрактивність території, інтегральна оцінка рекреаційно-туристичних ресурсів.

В статье представлена интегральная оценка атрактивности рекреационно-туристических ресурсов Черновицкой области по новой разработанной методике. Оценка интегральной атрактивности – состоит из отдельных оценок атрактивности природных, историко-культурных, социально-экономических рекреационно-туристических ресурсов, а

также с учетом коэффициента экологической стабильности и факторов привлекательности отдельных видов ресурсов.

Ключевые слова: рекреационно-туристические ресурсы, рекреационно-туристическая аттрактивность территории, интегральная оценка рекреационно-туристических ресурсов.

The paper presents the integrated assessment attractiveness of recreational and tourist resources of Chernovtsy region for the newly developed technique. Evaluation of integrated attractiveness – consists of individual assessments attractiveness of natural, historical, cultural, economic and social recreational and tourist resources as well as taking into account the factor of environmental stability and attractiveness factors of certain types of resources.

Key words: recreational-tourism resources, recreational-tourism attractiveness of the territory, integral estimation of recreational-tourism resources.

Постановка проблеми. Питання інтегральної оцінки атрактивності рекреаційно-туристичних ресурсів (РТР) є важливою, а в деяких випадках необхідною передумовою для організації рекреаційно-туристичного комплексу та планування перспектив його розвитку на окремій території. Це насамперед, зумовлено складністю зведення до єдиного "знаменника" таких дуже різних компонентів. Але це не єдина проблема при інтегральній оцінці РТР, існують також суперечності в поєднанні окремих компонентів одного виду ресурсу. Кожен вид – має певний рівень привабливості, освоєності та розвитку і представлений на конкретній території. На сьогодні існує дуже мало методик оцінки саме атрактивності РТР в комплексі природних, історико-культурних та соціально-економічних ресурсів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання комплексної (інтегральної) оцінки докладно розглядається в зарубіжній літературі. В першу чергу слід назвати досвід Великобританії. Тут на загальнонаціональному рівні визначені так звані найкрасивіші території, яким надано відповідний статус. Такі території виділені на основі бальної оцінки природного середовища, де враховано горизонтальне й вертикальне розчленування території, лісистість, віковий і природний склад лісів, наявність водоймищ, кліматичні умови, заболоченість території, антропогенні зміни. Крім цього, врахований такий фактор, як наявність пам'яток історії та культури. Звичайно, такі території не можна повністю віднести до рекреаційних, бо не враховані бальнеологічні ресурси. Внаслідок чого такі відомі курорти, як Бат, Блекпул, Істборн, Лемінгтон та ін., залишилися поза межами даних територій. Основними "найкрасивішим територіями" є райони узбережжя від Лувра до Плімута з найбільш відомим курортом Брайтоном, який називають "англійською Рив'єрою", та південно-західне узбережжя (приморська рівнина півострова Корнуелл) – "корнуельською Рив'єрою". Щороку ці території відвідують близько 20 млн. чоловік. Подібні території офіційно затверджені і в інших країнах [6].

Як вважає G.E. Swerisson [9], сучасні споживачі рекреаційно-туристичних послуг (туристи, рекреанти) – це дуже розрізнена група, вважається, що її вимоги до природного та штучного середовищ є комплексною вимогою до рекреаційно-туристичної територій із тимчасовим перебуванням.

За результатами попередніх дослідженнь В.О. Івануніка [4], існують, лише окремі оцінки атрактивності РТР, за трьома (природні, історико-культурні, соціально-економічні) видами, на прикладі Чернівецької області. Обраховані результати вказують, що лише п'ять із дванадцяти адміністративних територій мають високоатрактивний або унікальній рівень привабливості по окремих видах ресурсів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Мотивацією до розробки методики інтегральної оцінки РТР є те, що на сьогоднішній день рекреаційно-туристична галузь постає вагомою складовою економіки окремих територій. Визначення рівня атрактивності територій буде слугувати економічно-ефективному використанню РТР і розміщенню об'єктів рекреаційно-туристичної галузі, що буде науковим обґрунтуванням до розподілу територіальної структури економіки.

Основою для розрахунку інтегральної атрактивності РТР є результати оцінок атрактивності окремих видів РТР, розраховані В.О. Івануніком [4]. Вони в найбільшій мірі визначають рекреаційно-туристичну атрактивність території, за умови їх в міру сталого і незмінного характеру, з обов'язковим врахуванням величини фактору привабливості (атрактивності) окремих видів РТР і рівня екологічної ситуації на певній території.

Сучасний процес споживання РТР – у комплексі чи окремо – залежить від екологічного стану території. Тому для інтегральної оцінки атрактивності РТР території ми використаємо показник "екологічної стабільності території", який розраховується за методикою А.М. Третяка [8]. Згідно з цією методикою найбільш нестійкими (в екологічному розумінні) угіддями виступають забудовані території та орні землі.

Розрахунок даного коефіцієнта для адміністративних територій Чернівецької області, був здійснений В.К. Сіваком [7]. Звичайно, в межах навіть адміністративних районів цей показник змінюється, але для нашого дослідження необхідний його адміністративний вимір. Ще однією позитивною ознакою даного показника є те, що шкала його виміру збігається зі шкалою виміру оцінки РТР.

Безумовно, для інтегральної оцінки атрактивності РТР території вагоме значення має привабливість окремих видів РТР, апріорі дозволимо собі припустити, що атрактивність їх неоднакова.

У праці G. Swerisson [9] визначені частки привабливості окремих компонентів зокрема, природної складової, яка становить 57%, історії та архітектури – 14%, умов проживання та харчування – 20%, розважальної сфери 9%. Об'єднавши умови проживання і харчування з розважальною сферою, як компоненти соціально-економічної складової, визначимо коефіцієнти цінності окремих видів РТР, а саме для природних – 1,57 (k_n); історико-культурних – 1,14 (k_p); соціально-економічних – 1,29 (k_s). Отримавши всі вихідні дані, можемо подати інтегральний запис

“коефіцієнта атрактивності РТР території”, який визначається за формулою:

$$K_{A\,j} = \frac{Kn_j k_n + Kp_j k_p + Ks_j k_s + Ke_j}{n_к + 1}, \qquad (1)$$

де, $K_{A\,j}$ – коефіцієнт атрактивності РТР j-ї території; Kn_j – коефіцієнт атрактивності природних рекреаційно-туристичних ресурсів j-ї території; k_n – коефіцієнт природної цінності; Kp_j – коефіцієнт атрактивності історико-культурних РТР j-ї території; k_p – коефіцієнт пізнавальної цінності; Ks_j – коефіцієнт атрактивності соціально-економічних РТР j-ї території; k_s – коефіцієнт сервісної цінності; Ke – коефіцієнт екологічної стабільності j-ї території; $n_к$ – кількість складових коефіцієнтів, що визначають атрактивність РТР території.

Отриманий загальний результат є інтегральною величиною атрактивності рекреаційно-туристичних ресурсів в окремому адміністративному районі та в області зокрема (див. табл. 1).

Табл. 1

Атрактивність рекреаційно-туристичних ресурсів Чернівецької області

Адміністративні одиниці	Коефіцієнт атрактивності РТР, (K_A)	Коефіцієнт атрактивності природних РТР, (Kn)	Коефіцієнт атрактивності історико-культурних РТР, (Kp)	Коефіцієнт атрактивності соціально-економічних. РТР, (Ks)	Коефіцієнт екологічної стабільності,(Ke)
Вижницький район	0,62	0,70	0,57	0,41	0,80
Герцаївський район	0,36	0,25	0,55	0,28	0,40
Глибоцький район	0,51	0,39	0,59	0,52	0,60
Заставнівський район	0,54	0,65	0,44	0,60	0,40
Кельменецький район	0,34	0,43	0,38	0,33	0,20
Кіцманський	0,48	0,51	0,52	0,54	0,30

район					
Новоселицький район	0,37	0,33	0,32	0,52	0,30
Путильський район	0,51	0,55	0,50	0,17	0,90
Сокирянський район	0,38	0,38	0,40	0,35	0,40
Сторожинецький р-н.	0,58	0,74	0,53	0,43	0,60
Хотинський район	0,46	0,37	0,65	0,43	0,40
м. Чернівці	0,53	0,44	0,81	0,60	0,24
Чернівецька область	0,48	0,48	0,54	0,43	0,46

Для визначення якісних параметрів атрактивності РТР необхідна класифікаційна градація, яку ми застосуємо, поділивши оціночну шкалу (від 0 до 1) на п’ять якісних параметрів атрактивності окремих територій [5]. Тоді утворюється таке ранжування рівнів природної привабливості (атрактивності) рекреаційно-туристичних територій:

0,81-1,00 – унікальні;
0,61-0,80 – високоатрактивні;
0,41-0,60 – середньоатрактивні;
0,21-0,40 – малоатрактивні;
менше 0,20 – неатрактивні.

За результатами розподілу, якісними параметрами лише рекреаційно-туристичні ресурси Вижницького району мають статус високоатрактивної території з показником атрактивності 0,62, насамперед завдяки високоатрактивності природних РТР і високому показнику екологічної стабільності (див. рис. 1).

Середньоатрактивні РТР у семи адміністративно-територіальних одиницях. Найатрактивніші з них – у Сторожинецькому районі (0,58), де також найвищий рівень атрактивності природних РТР. За рахунок високих показників атрактивності саме природної складової до цієї групи потрапили Заставнівський, Кіцманський та Путильський райони, а останній ще й за рахунок найкращого стану екологічної ситуації. Глибоцький, Хотинський райони – завдяки високому рівню атрактивності історико-культурних РТР, а м. Чернівці – їх унікальності.

Решта чотири райони мають малоатрактивні РТР, хоча структура атрактивності у всіх різна. Так, у Герцаївському районі переважає історико-культурна складова, в Кельменецькому – природна, в Новоселицькому – соціально-економічні умови, а в Сокирянському районі розподіл привабливості РТР приблизно однаковий.

Загалом рівень атрактивності РТР в області як покомпонентно так і загалом – середньоатрактивний і становить 0,48. Але це не означає, що

даний показник є константою, його можна покращити. А це можна зробити через якісне і кількісне підвищення всіх складових РТР.

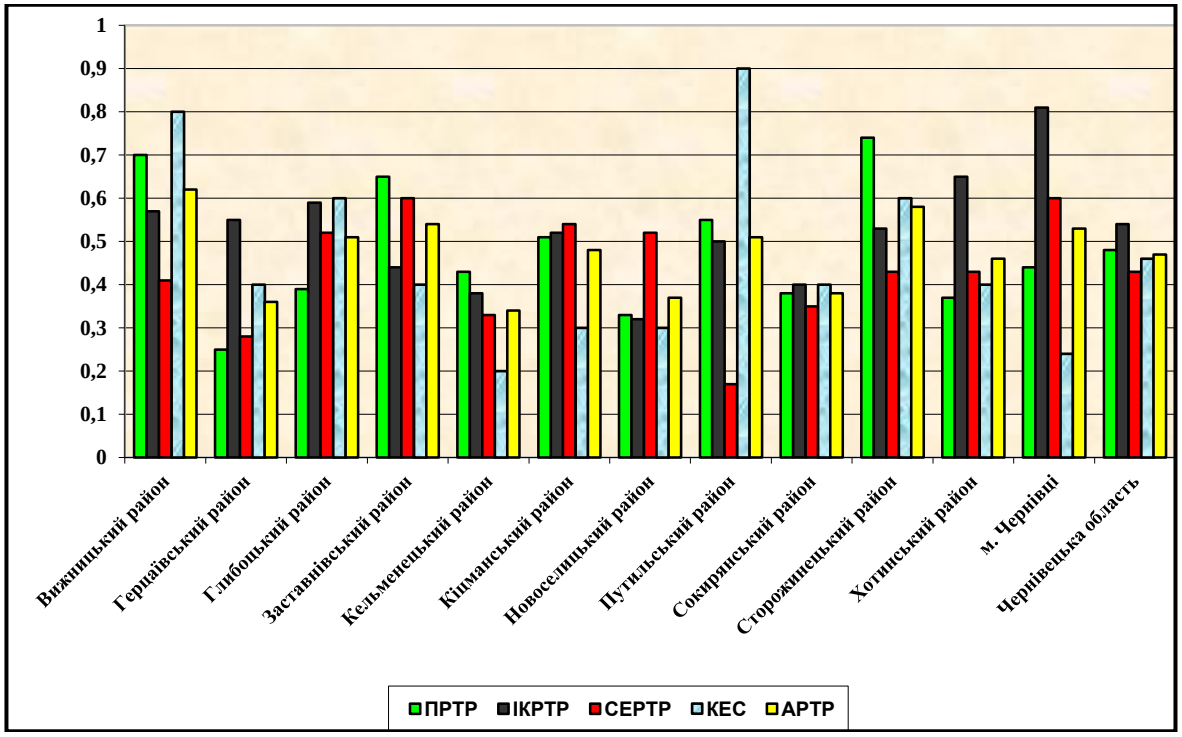

Рис. 1 Рівень атрактивності рекреаційно-туристичних ресурсів Чернівецької області

Наприклад, у природних РТР підвищення атрактивності займе найбільше часу, але це можливо зробити через:

- збільшення площ лісових насаджень;
- збільшення площ заповідних територій;
- збільшення площі водного дзеркала ставків;
- виявлення та сертифікацію джерел лікувальних мінеральних вод;
- виявлення нових печер, придатних для масового відвідування туристами.

Рівень атрактивності істотко-культурних РТР можна підвищити лише двома способами: по-перше, поліпшивши матеріально-технічні умови функціонування наявних об’єктів історико-культурної спадщини; по-друге, що менш імовірно, очікувати нових значних історико-культурних відкриттів (археологічних).

Загальний рівень соціально-економічних РТР, їх суспільна корисність залежать від відповідного стану супутньої інфраструктури. Її розвиток впливає перш за все на ступінь доступності до природних та історико-культурних об’єктів, а також на задоволення поточних потреб туристів і місцевого населення. Поліпшення матеріального стану галузі базується на будівництві нових готелів, туристичних комплексів, шляхів сполучення та супутньої інфраструктури. Це найшвидший шлях підвищення рекреаційно-туристичної атрактивності території.

Що стосується структури атрактивності РТР території, то її розподіл здійснюється відповідно до величини коефіцієнтів рівня атрактивності окремих компонентів РТР, а також корегується факторами цінності (привабливості), які розроблені G.E. Swerisson [9] і нами подаються у вигляді вагових коефіцієнтів. Отримавши поділ атрактивності РТР, визначимо домінуючі компоненти за такими критеріями:

- природні рекреаційно-туристичні ресурси домінуючим, якщо їх частка перевищує 40% (+/- 0,5%);
- історико-культурні рекреаційно-туристичні ресурси домінуючим, якщо їх частка перевищує 33,3% (+/- 0,5%);
- соціально-економічні домінуючим, якщо їх частка перевищує 33,3% (+/- 1%).

Внаслідок такого розподілу атрактивності РТР визначилися території з чистою (переважаючою) та змішаною домінантою. Зокрема, останні мають найрізноманітніші конфігурації (див. рис. 2).

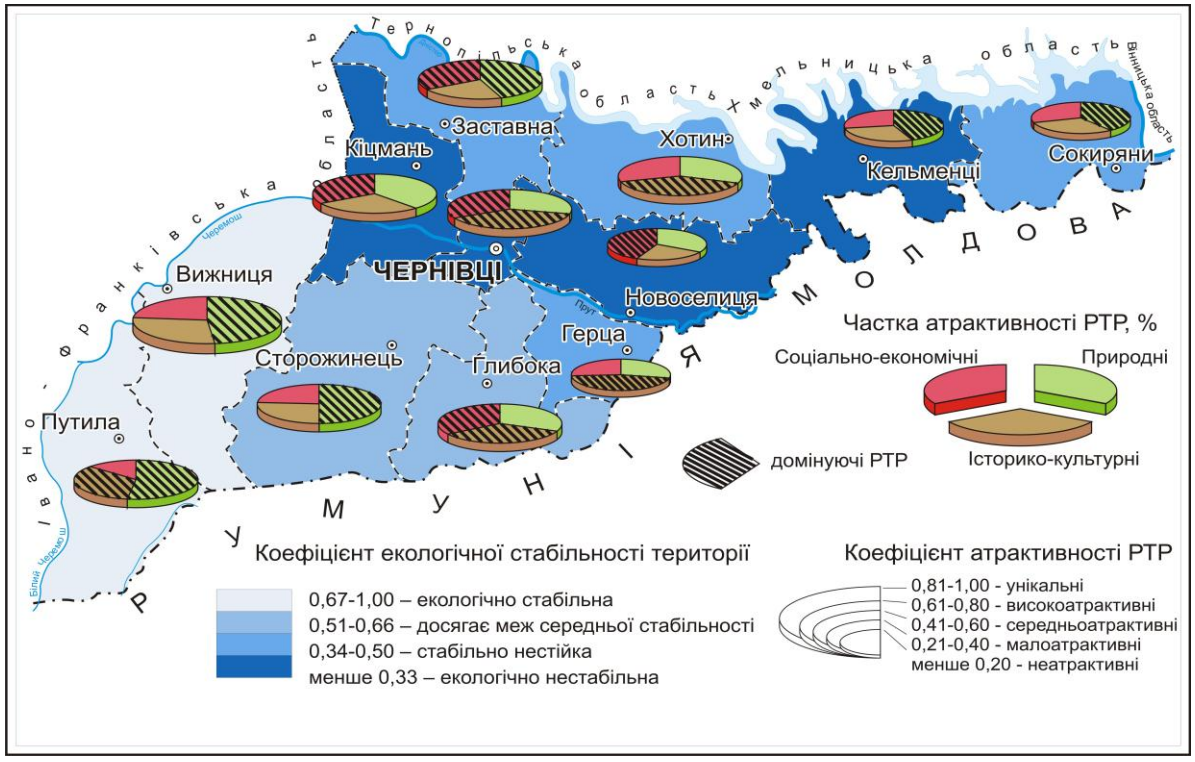

Рис. 2 Структура рекреаційно-туристичних ресурсів Чернівецької області за ознакою атрактивності

Структурні особливості розподілу РТР та їх атрактивність мають важливе значення для визначення спеціалізації рекреаційно-туристичної діяльності на певній території, як для її організаторів, так і для споживачів РТР. Величина домінуючого компонента покаже переваги та можливість задоволення власних споживчих потреб у певному виді РТР. Наш погляд, як для організаторів туризму і рекреації, так і для споживачів РТР, відповідно до можливостей перших та особливостей потреб других,

пріоритетом можуть виступають лише природні та історико-культурні РТР.

Висновок. Інвесторам для досягнення ефективної організації туризму та рекреації на певній території потрібно насамперед орієнтуватися на високий показник рівня атрактивності певного компонента РТР. Вторинним, на наш погляд, буде їхня сукупна висока атрактивність, яка дасть можливість диверсифікувати рекреаційно-туристичну діяльність, але знизить цільову спеціалізацію.

Для споживачів РТР головним чинником привабливості ресурсів території виступає високий рівень атрактивності природних РТР або пізнавальної цінності історико-культурних РТР у поєднанні з високим рівнем розвитку соціально-економічних РТР певної території. Тому, для гармонійного та ефективного розвитку рекреації та туризму на певній території важливий фактор домінування хоча б одного з компонентів РТР, що виконує роль атрактивних об'єктів, великою мірою завдяки своїй неповторності, унікальності, у зв'язку з чим можливість пошуку нових обмежена або недоцільна.

1.Бейдик О.О. Рекреаційно-туристичні ресурси України: Методологія та методики аналізу, термінологія, районування

2.Гринів Л.С. Методологія і методика визначення нормативної оцінки природних курортних ресурсів та платежів за їх використання / Гринів Л.С. – Львів : Світ, 1992. – 26 с.

3.Жукова М.А. Индустрия туризма / Жукова М.А. – М. : Финансы и статистика, 2002. – 200 с.

4.Іванунік В.О. Оцінка рекреаційно-туристичної атрактивності території (на прикладі Чернівецької області): дис. канд. геогр. наук : 11.00.11 / Іванунік Віталій Олександрович – Чернівці, 2010. – 235 с.

5.Кравців В.С. Науково-методичні засади реформування рекреаційної сфери : наук. видання / [Кравців В.С., Гринів Л.С., Копач М.В.,Кузик С.П.] – Львів: ІРД НАН України, 1999. – 78 с.

6.Мацола В.І. Рекреаційно-туристичні ресурси України : монографія / Мацола В.І. – Львів, 1997. – 259 с.

7.Сівак В.К Конструктивно-географічний аналіз лісових ландшафтів як основи розвитку природоохоронних територій Чернівецької області : дис. канд. геогр. наук : 11.00.11 / Сівак Володимир Карлович – Чернівці, 2007. – 198 с.

8.Третяк А.М. Земельні ресурси України та їх використання. / Третяк А.М., Бабміндра Д.І. – К. : ТОВ "ЦЗРУ", 2003. – 143 с.

9.Swerisson G.E. The world's resources of tourism. / Swerisson G.E. Stockholm, 2006. – 341 p.